

ρων ἀντικειμένων ἐνυπάρχουσαν σχέσιν καὶ μεταφρέψῃ οὕτω βαθύδον τὰς ἰδιότητας καὶ τὰς καταστάσεις ἀντικειμένου τινὸς ἐπὶ ἑτέρων τοιούτων, ὡς ἐπὶ παιδικεύματι τὴν ἰδιότητα τῆς λέμφεως τῆς φλογὸς ἐπὶ φωτεινοῦ σώματος, ὡς εἶναι δὲ ἥλιος. Διὸ τοῦ χωρισμοῦ τούτου τῶν ἰδεῶν ἀπὸ μονομερῶν τινῶν παραστάσεων καὶ τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν ἐπὶ ἑτέρων τοιούτων, γεννᾶται συγχρόνως ἡ πιθανότης μιᾶς **συμβολικῆς** ἐκφράσεως, οἵαν μεταχειρίζεται ἡ γλῶσσα.

Συμφάνως πρὸς τὰ λεχθέντα, ἡ ἔξειλιγμένη νόησις τὰς ἀμέσους παραστάσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῶν ἐννοιῶν, ἀναπληροῦ διὰ τῶν γλωσσικῶν συμβόλων, ἀτίνα, ἐνεκε τῆς διαφορᾶς αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἀρχικῶν παραστάσεων, δύνανται, κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν μοῖραν, νὰ προσαριθμένωνται πρὸς τὰς ἕκαστοτε ἀναγκαὶς τῆς νοήσεως. Διὸ τοῦ τρόπου τούτου καθίσταται ἐν τῇ θεοφράστῃ ταύτῃ νῦν τὸ πρῶτον δυνατόν, διότις ἔξιτερικείσονται καθιαρῶς ἀφηρημέναι ἰδιότητες, ὡς αἱ γενικαὶ κατηγορίαι τῶν ἐννοιῶν, καὶ οἱ τύποι τῶν σχέσεων καὶ τῶν συνδέσμων αὐτῶν δι’ ὀρισμένων παραστάσεων, αἵτινες πέκτινται περισσαῖνες ἀφηρημένων συμβόλων. Τούτο ἀναγκαῖει ἥμιτς νὰ στηρίξουμεν τὴν μελέτην τῶν τύπων τῆς νοήσεως ἐπὶ τῆς ἐφεύγοντος τῶν γλωσσικῶν τύπων ταύτης. Βεβαίως δέον νὰ παρατηρήσομεν ἐντεῦθε, διετοὶ εἰρημένοι τύποι δὲν εἶναι ἀποκλειστικῶς ἀποτελέσματα λογικῆς ἐνεργείας τῶν ἰδεῶν, ἀλλ’ διετοὶ σύντοιχοι διετοὶ διετοὶ τὴν ἀπειδηματικὴν ποικιλίαν καὶ ἐν μέρει ἀστιθῶν διευτερευούσαν συνθήρισην. Συνεπεί τούτου οἱ γραμματικοὶ τύποι δὲν πρέπει νὰ ἔχουσινται ἀνεξελέγκτως πρὸς τοὺς τύπους τῆς λογικῆς, ἀλλὰ δέον σύντοιχοι νὰ θεωρῶνται, ἀπὸ πρώτης ἀφετηρίας, ὡς προϊόντα - προχολογικῶν - λογικῶν ορῶν. Ἀπὸ τῶν γραμματικῶν τύπων τύπων διρκέλογμαν δι’ ἀναλύσεως καὶ ἀφαιρέσεως ν’ ἀγώμεθα εἰς τοὺς θεματικῶν τύπων τῆς νοήσεως.

2. Θεμελιώδεις τύποι τῶν κρίσεων.

Δοθέντος διτοὶ αἱ ἀρχικαιὶ κρίσεις δομῶνται ἀπό τίνος ἐν τῇ παρατηρήσει δεδομένης ἐνιαίας παραστάσεως, ἡ ἀφηρημένη αὐτῆς ἀνάλυσις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ κατὰ δύο τρόπους· εἴτε τὸ παριστανόμενον ἀντικείμενον ἀποτίσσεται τῆς καταστάσεως αὐτοῦ, εἴτε μία οἰαδήποτε ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τούτου ἀποχωρίζεται τοῦ ἀντικειμένου. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτις τὸ ἐν λόγῳ ἀντικείμενον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀντικείμενον τῆς πρετά-

σεως, ἔναντι τοῦ ὅποίου ἴσταται, ὡς κατηγορούμενον, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ κατάστασις, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἡ ἴδιότης. Ἡ ἀρχικὴ πρότασις διαιρεῖται κατὰ ταῦτα εἰς δύο θεμελιώδεις τύπους, εἰς τὸν διηγηματικὸν καὶ εἰς τὸν περιγραφικόν. Ἡ διηγηματικὴ πρότασις γνωρίζει ἡμῖν ἐνέργειαν ἥ, ἐν εὑρυτέρᾳ σημασίᾳ, κατάστασίν τινα τοῦ ἀντικειμένου, ἐνῷ ἡ περιγραφικὴ προσδίδει εἰς τὸ ἀντικείμενον ἴδιότητας. Δύο προτάσεις τοιαύτης φύσεως, οἵτινες «ὅ λίθος πίπτει» καὶ «ὅ λίθος εἶνε σῶμα σκληρόν», δύνανται νὰ δρμῶνται ἀπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς παραστάσεως, ἀλλ' εἰς ἀμφοτέρας ταύτας ἥ ἀφετηρία τῆς ἀφηρημένης ἀναλύσεως τῆς ἐνιαίας ἐποπτείας εἶνε διάφορος καὶ ἥ διαφορὰ τοῦ τύπου τῆς σχέσεως ἐκδιγλοῦται διὰ τοῦ κατηγορουμένου τῆς προτάσεως. Οὕτως ἐκ τῶν ἀρχικῶν τούτων πνευματικῶν ἐνέργειῶν ἀπορρέουσιν οἱ ἀκόλουθοι τρεῖς θεμελιώδεις τύποι τῶν ἐννοιῶν, ἢτοι αἱ ἐννοιαὶ τῶν ἀντικειμένων, αἵτινες ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκφράζονται δι' οὐσιαστικῶν, αἱ ἐννοιαὶ τῆς καταστάσεως, αἱ ἐκδηλούμεναι διὰ τῶν ὅμοιων, καὶ αἱ ἐννοιαὶ τῆς ποιότητος, αἵτινες ἐκφράζονται δι' ἐπιθέτων, ἀλλ' ἀκόμη καὶ δι' ἐτέρων γραμματικῶν τύπων κατηγορηματικῆς σημασίας. Αἱ τρεῖς κατηγορίαι αὗται εἶνε οἱ ἀρχικοὶ ἀλλὰ καὶ συγχρόνως ἀπαραίτητοι τύποι ἐννοιῶν πρὸς σχηματισμὸν τῶν προτάσεων. Τοῦναντίον αἱ ἐννοιαὶ ἐκεῖναι, αἵτινες μιօρφοῦνται παραλλήλως πρὸς τὰ φηρημένα μόρια, ἔχουσι μόνον σημασίαν ἐπιβοηθητικῶν ἐννοιῶν. Αὗται χρησιμεύουσιν, ἵνα ἐκφράζωσι τὰς παρεμπιπτούσας σχέσεις, αἵτινες ἀναφαίνονται μεταξὺ τῶν ἀφηρημένων συστατικῶν στοιχείων, εἰς ἃ πάλιν ἐκαστον τῶν κυρίων μερῶν τῆς προτάσεως, τὸ ὑποκείμενον ἥ τὸ κατηγορούμενον, δύνανται νὰ προσαρμοσθῇ. Ἡ θέσις αὐτῶν ἐρμηνεύει προστηκόντως τὴν βραδυτέραν γένεσιν τούτων, πολλὰ δ' ἐξ αὐτῶν εἶνε προϊόν τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀρχικῶν κατηγοριῶν. Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν κανονικὴν σχέσιν τῶν τριῶν κατηγοριῶν πρὸς τοὺς ἀρχικοὺς τύπους τῆς νοήσεως Ἄδιον χαρακτηριστικὸν εἶνε, ὅτι ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐκφράσει τῶν ἰδεῶν αἱ δηλωτικαὶ ποιότητος καὶ καταστάσεως ἐννοιαὶ οὖς μόνον τηροῦσι τὴν θέσιν αὐτῶν, ὡς κατηγορουμένων, ἀλλὰ καὶ ὅτι προφανῶς μόνον εἰς ἀνωτέραν τινὰ βαθμίδα τῆς νοήσεως ἥ κατηγορία τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀντικειμένων εἰσχωρεῖ εἰς τὸ κατηγορούμενον τῆς προτάσεως. Ὡς πρὸς τὰς ἀρχικὰς ἐκ τῆς ἀφηρημένης ἀναλύσεως τῆς ἀμέσου ἐποπτείας ἀπορρεούσας ἐννοίας, δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι ἥ θέσις τῆς κατηγορίας ἐν τῇ προτάσει εἶνε μονίμως δεδομένη, καὶ ὅτι ἐνταῦθα δύνανται

νὰ υπάρξωσι μόνον οἱ δύο ἔνεπνοι θεμελιώδεις τέτοι τῆς διηγηματικῆς καὶ τῆς περιγραφικῆς προτίτλων. Λοθέντος νῦν δημοσίᾳ ὅτι ἡ δευτερεύουσα πρότασις συνδέει τὰς ἐν τῇ ἐποπτείᾳ ἀρχικῶς ἀνεξαρτήτως ἀλλήλων δεδομέναις παραστάσεις εἰς ἀφηρημένην ἐνότητα, ἵνα πάλιν ἀναλύσῃ τὴν οἵτινα διαπλασθεῖσαν συνολικὴν παράστασιν καὶ συνδέσῃ πρὸς ἄλληλα ἀμφότερα τὰ μέρη ταύτης, τὰ κύρια συστατικὰ στοιχεῖα τῆς προτάσεως, τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον, λαμβάνοντας δικιασίαν ἀντικειμένων. Η δευτερεύουσα πρότασις περιλαμβάνει κατ' ἀκολουθίαν εἰσέτο μόνον ἐννοίας αντικειμένων. "Ἐνεκα τούτον καθαπτεῖται αὕτη μεγάλως τῆς ἔξελλετος τῶν ἔννοιῶν, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς προόδου τῶν πρὸς ταύτας ἀντιποριωμένων γλωσσοποιητικῶν τύπων, δεδομένου δύντος δει γεννᾶται νῦν πλέον μία διηγεικῶς αὐξανομένη τάσις πρὸς μεταβολὴν ἀλλοίσιν ἔννοιῶν εἰς ἔννοιας ἀντικειμένων. Οὕτως ἡ διαμορφωμένη διενόησις ἀποκτεῖ ἐν ὑφίστασθαι τὴν ἰκανότητα, ἵνα προχείρως ἐφερηγεῖται ὡς ἀντικείμενα καταστάσεις, ἴδιότητας καὶ οχέσαις. Ἐπειδὴ δικασίας ἐν τῇ δευτερεύουσῃ προτάσει τό τε ὑποκείμενον καὶ τὸ κατηγορούμενον ἀντίκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἔννοιῶν τῶν ἀντικειμένων, δύναται νὰ υπάρξῃ ἐντεῦθι τοῦτο μόνος τύπος τῆς προτάσεως, διν χαρακτηρίζομεν, ἐν σχέσει μὲν πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς γνώσεως, ὡς τύπον ἀρμηνευτικῶν προτάσεων, ὡς πρὸς δὲ τὴν μεταξὺ τῶν μερῶν τῆς προτάσεως συναπτομένην σχέσιν, ὡς τύπον προτάσεων τῆς συναφείας. Ἐκάστη τῶν προτάσεων τούτων ἐκφράζεται ὁρισμένην τινὰ σχέσιν μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν ἐν τῇ προτάσει συνδεομένων ἔννοιῶν. Τοιαύτη σχέσις μεταξὺ τῶν δύο μημονευθέντων θεμελιωδῶν τύπων εἶναι ἀδύνατος, διότι αἱ εἰς διάφορον κατηγορίαν ἀντίκουσι τῶν ουσιών συνδέονται μὲν πρὸς ἀλλήλας, οὐδεμίαν δημοσίαν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀμοιβαίνουσι σχέσιν, διτε καὶ ἀποκλείονται τὴν πρὸς ἀλλήλας σύγκρισιν. Η σύγκρισις αὕτη δίνεται γὰρ συντελεοθή ἐν τῇ ἐρμηνευτικῇ προτάσει, διότι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀφηρημένης συνθέσεως τῶν ἐν τῇ παρατηρήσει διακεκριμένων ἀντικειμένων, ἐξ οὗ ἡ ἐπιγιασία ή ἀρμηνευτική πρότασις, ἀνικλίνονται ἐπίστης πάλιν αἱ διάφοροι ἔννοιαι τῶν ἀντικειμένων, αἵτινες διὰ λογικῆς συγκρίσεως σχετίζονται πρὸς ἀλλήλας. Κατὰ τὸν τρόπον τούτον ἐξελίσσεται νῦν τὸ πρῶτον ή γενική ἀναφορική λειτουργία τοῦ πνεύματος εἰς συγκριτικὴν ἐνέργειαν, δυναμένην νὰ συγκρίνῃ τὰς ἔννοιας πρὸς ἀλλήλας, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ποιὸν καὶ τὸ ποσόν αὐτῶν.

*Ἐπειδὴ η συγκριτική αὕτη νόησις ενδρύσκεται ἐν τῷ ἀργίλῳ

τῶν παραστάσεων, αἵτινες παρέχονται εἰς αὐτήν, ποικιλίαν διαφόρων σχέσεων, ἀναπτύσσοις ἀριθμόν τινα καθαρῶς ἐκδεδηλωμένων δευτερευόντων τύπων, οἵτινες συμβάλλονται μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς γνώσεως. Ἐπ' αὐτῶν δὲ στηρίζεται ίδιως ἡ ικανότης τοῦ νὰ εὑρίσκωνται σχέσεις διὰ σειρᾶς παραληλισμῶν, δι' ἐννοιῶν, αἵτινες εἰς τὰς δεδομένας προτάσεις δὲν περιέχονται ἀπ' εὐθείας. Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται, δτὶ αἱ συγκριτικαὶ προτάσεις περιλαμβάνουσιν ἐν ἑαυταῖς τὸν πυρῆνα τῆς ἔξελίξεως τῆς συμπερασματικῆς ἐνεργείας, ὑποβοηθούμεναι πάλιν ἐν τῇ διαμορφώσει αὐτῶν ὅπδε ἐναργεστέρας τινὸς συμβολῆς τῆς συγκριτικῆς διανοησεως, ἥτις παρατηρεῖται ἐν τῇ συμπερασματικῇ ἐνεργείᾳ. Οθεν ἡ εἰς τὴν διάταξιν τῶν μονομερῶν τύπων τῶν προτάσεων τῆς συναφείας ἀφορῶσα ἀφετηρία ἀπορρέει ίδιως ἐκ τῶν περιλαμβανομένων ἐν τῷ συμπεράσματι διαφόρων περιεχομένων τῆς προτάσεως.

Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, ἡ πρότασις τῆς ταυτότητος, ἐν ἣ ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον δύνανται νὰ ἐναλλαγῶσι πρὸς ἄλληλα, ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον θεμελιώδη τύπον τῶν προτάσεων τῆς συναφείας, διότι συνεπείᾳ τῆς ίδιότητος ταύτης ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον δύνανται εἰς πάσας τὰς συμπερασματικὰς σχέσεις νὰ ἐμφαίνωσιν ἄλληλα, ἐνῷ εἰς τὰς λοιπὰς προτάσεις οὐδεμία ἢ μόνον μία μερικὴ ἀντικατάστασις τοιαύτης φύσεως εἶνε δυνατὸν νὰ συμβῇ. Εἰς τὴν πρότασιν τῆς ταυτότητος προστίθεται εἴτα καὶ ἡ καθ' ὑπαγωγὴν πρότασις, ἐν ᾧ τὸ ὑποκείμενον καλύπτεται μόνον δι' ἐνδεκτικούς τῆς ἐννοίας τοῦ κατηγορουμένου. Κατόπιν ἔπειται ἡ συνδιατακτικὴ ἢ διαζευκτικὴ πρότασις, ἐν ᾧ δεδομένον τι περιεχόμενον συγκρίνεται πρὸς τὰ ίδια αὐτοῦ μέρη, καὶ δὴ πρὸς πάντα ταῦτα ἢ πρὸς τινὰ μόνον ἐξ αὐτῶν. Ο τύπος εἶνε πάλιν, κατ' ἀκολουθίαν, εἴτε πρότασις ταυτότητος εἴτε πρότασις καθ' ὑπαγωγήν. Ἐνταῦθα ὅμως προστίθεται ἡ περαιτέρω ἀφηρημένη σχέσις τῆς ἀναλύσεως μιᾶς τῶν κυριωτέρων τῆς προτάσεως ἐννοιῶν, εἴτε τῆς τοῦ ὑποκειμένου, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν περιληπτικὴν καθ' ὑπαγωγὴν πρότασιν, εἴτε τῆς τοῦ κατηγορουμένου, ὅπως τοῦτο γίνεται εἰς τὴν περιληπτικὴν πρότασιν τῆς ταυτότητος, ἥτις χρησιμεύει εἰς τὴν πλήρη διαίρεσιν ἐννοίας τινὸς τοῦ ὑποκειμένου. Ἐκάστη διαζευκτικὴ πρότασις ἐμπεριέχει, κατὰ ταῦτα, πλείονας ὑπαγωγικὰς προτάσεις. Ἐὰν ἡ πρότασις «**A** εἶνε **B** καὶ **G** καὶ **D**» εἶνε μία ταυτότης, συνάδει πρὸς ταύτην ἡ ἀπλῆ ὑπαγωγὴ «**B** εἶνε **A** καὶ **G** εἶνε **A** καὶ **D** εἶνε **A**». Ἐὰν τούναντίον πρόκη-

ται ὑπαγωγική τις περιληπτική πρότασις, π.χ. «*A καὶ B καὶ Γ εἶνε A*», αὗτη θὰ εἶναι συγκεφαλαίωσις τῆς ὑπαγωγῆς «*A εἶνε A, B εἶνε Δ καὶ Γ εἶνε Δ*».

Ἐάν δὲ τῇ διαβούτικῇ προτάσει συνδέεται πάντοτε ἡ στιγμὴ τῆς ὀλικῆς ή τῆς μερικῆς ταυτότητος πρὸς μίαν ἐκ τῶν δύο κυρίων ἐννοιῶν τῆς προτάσεως, ή δριστική στιγμὴ θὰ εἶναι ἐν τέλει μόνον ἡ τοῦ καταμερισμοῦ μᾶς ὀλικῆς ἐννοίας εἰς τὰ συστατικὰ αὐτῆς μέρη. Τὰ συστατικὰ τεσσάρα μέρη διατελοῦν πρὸς ἄλληλα ὅσποικείμενον καὶ κατηγορούμενον ή ἔτι συχνότερον δύο δύο διεντερεύουσι προτάσεις. Ἐν τῇ δευτέρᾳ προτάσει, ἐκάστη τῶν κλημένων διεντερεύουσῶν προτάσεων εἶναι σχέσις τευτότητος ή ὑπαγωγῆς. Τοιουτούρθετος ή ἐποιένη πρότασις: «τὰ τρίγωνα τὰ ἔχοντα τὸ αὐτὸν ἕρμος καὶ τὴν αὐτὴν βάσιν εἶνε Σαού» περιλαμβάνει ἐν ἑκατῇ τὸς διαγωγικές προτάσεις: «τρίγωνά τινα ἔχουσι τὸ αὐτὸν ἕρμος καὶ τὴν αὐτὴν βάσιν» καὶ: «τρίγωνά τινα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν». Άλις προτάσεις αὐταις ἀποτελοῦσιν ἐνεπίλια τὰ συστατικὰ μέρη μᾶς ἀμφότερα ταῖς περιλαμβανούσις ἀναλύσεως τῶν ἐννοιῶν, ἐν ᾧ τὸ αὐτὸν ἕρμος καὶ η αὐτὴ βάσις εἶναι, ἐν τῷ μνημονευθέντι παραδειγματι, οἱ δύοι, ώφ' οὓς τὰ τρίγωνα ταῖς εἶχουσι τὴν αὐτὴν ἐπιφάνειαν. Διὸ τὸν πρῶτον τῶν δύο τούτων τύπου τῆς διαφέσεως τῶν μερῶν, η ταυτότης τῆς σχέσεως εἶναι η δριστική, δυθέντος δια ἀντανθούσα η μὲν κυρία ἐννοία τῆς προτάσεως περιλαμβάνει τὸ δόλον, η δ' ἐπέρι τὰ ληφθέντα ωπ' ὅφει λωτικὰ μέρη αὐτῆς. Τούτωντίον εἰς τὸν δεύτερον τύπον, κακὰ τὴν διειρευσιν τῶν μερῶν τῆς συναφείας, τὸ δόλον ἐμπεριέχεται συλληψίδην ἐν τε τῷ ὅποκετομένῳ καὶ τῷ κατηγορουμένῳ, ἐκάστη δὲ τῶν κυρίων τούτων ἐννοιῶν ἀνταποφένεται πρός τι μέρος τοῦ συνόλου. Οὐδεν η πρότασις οὐδεμίαν ταυτότητας περιλαμβάνει, ἀλλὰ παριστᾶ τὴν σχέσιν, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται τὰ δύο μέρη ἐντὸς τῆς προϋποτιθεμένης γενικῆς ἐννοίας. Η σχέσις αὕτη καλεῖται γενικότερον σχέσις ἐξαρτήσεως. Εἰδικότερον δικασία η ἐξάρτησις αὕτη δύναται, ἀναλόγως τῶν δύον τῆς νοήσεως, νὰ προσλάβῃ τοὺς διεφόρους τύπους, ἐν τοῖς πορίως η ἐννοία τῆς ἐξαρτήσεως εἶναι δυνατή. Η συγγένεια τῆς προτάσεως τῆς ἐξαρτήσεως πρὸς τὴν διαβούτικὴν πρότασιν, ίστις ἔγκειται ἐν τῷ διτι ἀμφότεραι αἱ προτάσεις αἵτιναι περιλαμβάνουσιν οὐχὶ μόνον ἐν τῇ διακρίσει ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου, ἀλλὰ τελίν ταύτης, εἴτε ἐν τινὶ τῶν κυρίων ἐννοιῶν εἴτε ἐν ἀμφοτέραις ταύταις τὴν ἀνάλυσιν μᾶς ὀλικῆς παραστάσεως, ἐκδηλοῦται ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ — διτι δηλαδὴ ἐκάστη διαβούτικὴ

πρότασις μετατρέπεται εἰς πρότασιν ἔξαρτήσεως, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται οὐσιωδῶς ἢ λογικὴ σημασία αὐτῆς. Βεβαίως τοῦτο δύναται νὰ συμβῇ μόνον τῇ βοηθείᾳ τῆς λειτουργίας τῆς ἀρνήσεως, περὶ τῆς θὰ διμιλήσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις. Ἡ πρότασις ἐπὶ παραδείγματι: «οἱ ἀστέρες φωτίζονται ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἢ ὑπὸ ἄλλων ἀστέρων» δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν ἔξης: «ὅταν οἱ ἀστέρες δὲν φωτίζωνται ἀφ' ἑαυτῶν, λαμβάνουσι τὸ φῶς αὐτῶν παρ' ἄλλων ἀστέρων».

Αἱ σχέσεις τῶν ἔννοιῶν, αἵτινες ἔμφανται εἰς τὰς ἔρμηνευτικὰς προτάσεις, δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κύρια μέρη: εἰς σχέσιν τῆς ταυτότητος δύο ἔννοιῶν καὶ εἰς σχέσιν τῆς **ἀναλύσεως** ἐνὸς συνόλου τοιούτων. Ἡ ταυτότης δύναται νὰ εἶνε **δλικὴ** ἢ **μερικὴ** καὶ ἡ ἀνάλυσις δύναται ν^ο ἀποβλέπῃ εἴτε τὸ σύνολον τῆς ἔννοιας εἴτε τὰ μέρη τῆς σχέσεως της, ἀπὸ τῶν ἐπωπτικῶν παραλλήλων σχέσεων τοῦ τοπικοῦ προσδιορισμοῦ καὶ τῆς **χρονικῆς** ἀκολουθίας μέχρι τῆς καθαρᾶς **συναρτήσεως** τοῦ εἴδους, τοῦ καθορισμοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ.

°Ἐκ τῶν σχέσεων τῆς ἔξαρτήσεως αἱ τοπικαὶ καὶ αἱ χρονικαὶ εἶνε πάλιν αἱ ἀρχικώτεραι, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἴστορία τῆς ἔξελίξεως τῶν ἐν τῇ συνθέτῳ προτάσει τῆς ἔξαρτήσεως πρὸς ἕκφραστιν τῆς σχέσεως χρησιμοποιουμένων συνδέσμων. Οὕτως δὲ σύνδεσμος *wenn* (ἐάν), ὅστις εἶνε ίσοδύναμος πρὸς τὸν χρονικὸν *wann*, δὲ σύνδεσμος *weil* (διότι) (ἐκ τοῦ *Weile* = χρονικὸν διάστημα) καὶ *dannit* (ίνα), φέρουσιν ἀκόμη καταφανῆ ἵχνη τοπικῆς τινος ἢ χρονικῆς σημασίας. Εἴς τινας ἄλλους, π.χ. *nachdem* (ἀφοῦ, ὅστερον, μετὰ ταῦτα), *woraus* (ὅπόθεν), *sobald* (ἄμμα, ὃς), ἀμφότεραι αἱ σημασίαι, ἢ τε συγκεκριμένη καὶ ἡ ἀφηρημένη, παρέμειναν ἐγγὺς ἀλλήλων. °Ἐφ' ὅσον δημως ἡ σχέσις τῶν συστατικῶν στοιχείων τῆς προτάσεως νοεῖται δημιαὶ ἐν τῇ ἐποπτείᾳ δεδομένη τοπικὴ ἢ χρονικὴ συνάφεια, ἢ πρότασις αὗτη δὲν ἀπορρέει ἐκ τινος ἀφηρημένης συνθέσεως, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς ἀπὸ εὑθείας ἐν τῇ ἐποπτείᾳ ἐνυπάρχοντος συνδέσμου παραστάσεων. °Οθεν αἱ προτάσεις τῆς τοπικῆς καὶ χρονικῆς ἔξαρτήσεως δὲν εἶνε προτάσεις σχέσεως, ἀλλ' ἔχουσι χαρακτῆρα **διηγηματικῶν** καὶ **περιγραφικῶν** προτάσεων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον συμβαίνει, ὅταν δὲ συνειριμὸς τῶν παραστάσεων εἶνε χρονικός, τὸ δὲ δεύτερον ὅταν οὗτος εἶνε τοπικός. Πρὸς τούτοις δεικνύει ἡ ἐπικρατεστέρα χρῆσις τῶν χρονικῶν συνδέσμων ἢ τοιούτων συνδέσμων, οἵτινες ἔσχον ποτὲ σημασίαν χρονικήν, ὅτι, ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, ἢ διηγηματικὴ πρότασις ὑπῆρξεν ἢ ἀρχὴ τῆς σχετικῆς ἔξελίξεως.° Οντως ἐνυπάρχει ἐν τῇ διηγηματικῇ προ-

τάσει ή ίδιαιτέρω δοτή πρὸς μόρφωσιν συνθέτων παραστάσεων, δημοίων πρὸς ἐκεῖνας, αἵτινες συνίθεται χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἑξαρτήσεως. Λοθέντος δὲ ὅτι τὰ εἰς ἀπλᾶς διηγηματικὰς προτάσεις περιλαμβανόμενα γεγονότα ενοῦνται πρὸς ἄλληλα διάτονος τὴν χρονικὴν σχέσιν καθορίζοντος συνδέσμου, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τοῦ «ὅτε», «ἄφοῦ», «δπότεν», γεννῖται μία σύνθετος διηγηματικὴ πρότασις, ἐν ταύτῃ δὲ πιθανῶς δὲ ἀρχέγονος τύπος μιᾶς καθ' ὑπαγωγὴν προτάσεως. Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν γένεσιν τῶν προτάσεων, οὐδὲν ἐν λόγῳ πρότασις ἕστειλαι, ὡς τύπος ἐννοιῶν διαφόρου καταγωγῆς, ἔναντι τῆς πλήρους ὡς καὶ τῆς μερικῆς προτάσεως τῆς ταυτότητος. Λιότι δὲ ἀρχικὸς τύπος, εἴ τοι ἀπορρέει αὕτη, εἰνε καταφυνῶς ή στερεγραφικὴ πρότασις. Λοθέντος δὲ ὅτι η ὡς κατηγορούμενον ἀποδιδομένη εἰς ἐν ὑποκείμενον ίδιατης ἀναγνωρίζεται, διὰ τῆς συγκρίσεως ἀριθμοῦ τίνος ἀπλῶν περιγραφῶν, ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς τιτζικῆς, εἰς οὗ ἀνήκει τὸ ὑποκείμενον τοῦτο, η ἐννοια τῆς ίδιανητος τοῦ ἀρχικοῦ κατηγορούμενου μετατρέπεται εἰς ἐννοιαν γένους καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἰς γενικὴν ἐννοιαν ὑποκείμενου. Η περιγραφικὴ πρότασις μετεβλίθη οὕτως εἰς ὑπαγωγικήν. Εἴκ τῆς μερικῆς δὲ ἀνεκτύχθη βραδύτερον, ίδιως δὲ τὴν ἀπίδρασιν τῆς μαθηματικῆς σκέψεως, η ὄλικὴ ταυτότητας καὶ βραδύτερον ἀκόμη παρελήφθη αὕτη εἰς τὴν λογικήν. Η ἀριστοτελικὴ καὶ η ταύτην ἀκούσια σχολαστικὴ λογική, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τινες νεώτεροι ὀπιδοταύτης, ἀγνοοῦσιν ἀκόμη τὴν πρότασιν τῆς ταυτότητος. Τὴν ἀναπτυξιν ταύτην τῆς ὄλικῆς ἐκ τῆς μερικῆς ταυτότητος διρεύσιμεν νὰ νοήσωμεν ὡς γενομένην ἐμμέσως διὰ τῆς διαευκτικῆς προτάσεως. Επειδὴ δὲ η τελευταῖα αὕτη ἔγκειται ἐν τῇ συγκεφαλαιώσει πασῶν τῶν εἰς μίαν ὀρισμένην ἀποφίνιαν ὑπαγομένου προτάσεων, ήδυνίθη, συναρθείσας τὸ πρῶτον διὰ τῆς διαδοχικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν στοιχείων τῶν ἐννοιῶν σχέσεων τίνος ταυτότητος, νὰ παροτρύνῃ τὴν νόησιν πρὸς εὔρεσιν νέων σχέσεων, αἵτινες τῇ βοηθείᾳ τῆς λειτουργίας τῆς ἀραιαρέσεως προσηγορισθησαν εἰς τὴν πρόσοδον τῆς ἀπολύτου ἐναλλαγῆς ὑποκείμενου καὶ κατηγορούμενου. Οσον διισις γάνιμος ὑπῆρξεν δὲ τίνος οὗτος τῆς προτάσεως, συνεπείᾳ τῆς ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ ἐνυπαρχούσῃς ἔγκυροι καὶ ἀπολύτου ἀρχῆς τῆς ἀντικαταστάσεως, τοσοῦτον ἐμόχθησεν η ἐπιστημονικὴ διανόησις διπλως ἐκτείνῃ διαν τὸ δινυτὸν περισσότερον τὰ δριμι τοῦ πύροις αὐτῆς. Τοιουτοράντιος η μόρφωσις τοῦ τύπου τούτου συμπίπτει κατ' οἷσται πρὸς τὴν ἑξελίξιν τῆς ἐπιστημονικῆς διανοήσεως. Επίσης δὲ τῇ σχέσει ταύτη

πρότασις τῆς ἔξαρτήσεως δεικνύει μίαν παραλλήλως χωρούσαν ἐξέλιξιν. Διὰ τῶν αὐτῶν ἐλατηρίων τῆς θετικῆς διανοήσεως κατίσχυσε βαθμηδὸν ἐν τῇ προτάσει ταύτῃ ἡ πλέον ἀφηρημένη καὶ γενικὴ σχέσις τῆς ἔξαρτήσεως, ἥτοι ἡ τοῦ περιορισμοῦ, δοθέντος ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἐλατήρια ταῦτα ὑπετάγησαν εἰς τὸν λογικὸν περιορισμόν, ὃς ἴδιαίτεραι αὐτοῦ περιπτώσεις. Μικρὸν καὶ κατ' ὅλην ἐνισχύεται ἡ ὁριὴ τῆς συνδέσεως τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς ἀκολουθίας πρὸς μίαν πρότασιν ἔξαρτήσεως, ἵστις ἀμφότερα τὰ μέλη δύνανται νὰ ἐναλλάσσωνται πρὸς ἄλληλα, οὕτως ὅστε διὰ τὴν συμπεπληρωμένην τῆς ἔξαρτήσεως πρότασιν νὰ ἴσχῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντικαταστάσεως. Τὴν μετατροπὴν ταύτην βοηθεῖ σπουδαῖως καὶ ἡ περίπτωσις, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἔξαρτήσεως ἀπαλλοτριοῦται τελείως ἐν τῇ προτάσει ἀπὸ τὸν περιορισμὸν τῶν χρονικῶν καὶ τοπικῶν σχέσεων ἐκείνων, αἵτινες εἰς τὰς προτάσεις τῆς αἰτίας καὶ τοῦ σκοποῦ ἐμφιλοχωροῦσιν ἀκόμη συνεπείᾳ τῆς συναρτίας αὐτῶν πρὸς χρονικὰς παραστάσεις. Ὁφείλομεν νὰ λάβωμεν ὥπερ ὅψιν ἐνταῦθα, ὅτι διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης δὲν αἴρεται τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς προτάσεως τῆς ἔξαρτήσεως, καὶ ὅτι αἱ διὰ τὴν χρῆσιν τῶν προτάσεων δριστικαὶ, πραγματικαὶ σχέσεις καθιστῶσι δυνατὴν μίαν ἔγκυρον ἀντικατάστασιν μόνον εἰς μικρόν τινα ἀριθμὸν προτάσεων ἔξαρτήσεως.

Ἐπειδὴ τῆς γενέσεως τῶν προτάσεων τῆς συναρτίας ἀγειθμῶν εἰς αὐτοὺς τοὺς δύο θεμελιώδεις τύπους, ὃν τὴν διάκρισιν ἔγγρισεν ἡμῖν ἡ λογική. Αἱ οχέσεις τῆς διλικῆς ἢ τῆς μερικῆς ταυτότητος καὶ τῆς ἔξαρτήσεως ἐνδὲ συνόλου ἔννοιαῖν ἀπορρέουσιν ἀμφότεραι ἐκ τῶν ἀρχικῶν τύπων τῆς νοήσεως, αἵτινες πηγάζουσιν ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς ἐποπτείας, συνεπείᾳ ἐπαυξήσεως ἢ γενικεύσεως τινος τῆς ἀναφορικῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος. Συνῳδὰ τοῖς εἰρημένοις, ἢ περιγραφικὴ πρότασις εἶνε ἡ ὁὗτα πασῶν τῶν προτάσεων τῆς ταυτότητος, δοθέντος ὅτι τὸ ἀντικείμενον γίνεται ἀντιληπτὸν ὡς μέρος ἐνδὲ συνόλου, οὗ τὰ μέρη ἀνταποκρίνονται πρὸς μίαν ἴδιαν ταύτην ἢ πρὸς ἀριθμόν τινα ἴδιοτέτον. Ἐκ τῶν σχέσεων τῆς χρονικῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς τοπικῆς συνυπάρξεως, ὃς περιλαμβάνει ἡ διηγηματικὴ πρότασις, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐκθέτει τοπικὰς σχέσεις τῇ βοηθείᾳ συνθέτων περιγραφικῶν προτάσεων ἀναπτύσσεται ἢ πρότασις τῆς ἔξαρτήσεως, μεταβαλλομένης τῆς ἔξωτερης διαδοχῆς καὶ τῆς συνυπάρξεως εἰς μίαν ἐσωτερικὴν λογικὴν σχέσιν τῶν παραστάσεων. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας συγκροτεῖται ἡ λειτουργία τῆς διανοίας, διὰ προϊούσης ἀπαλλαγῆς τῆς ὄφηρημένης διανοήσεως ἀπὸ

τῶν περιορισμῶν τῆς ἐποπτείας. Η πλήρης πρότασις τῆς ταυτότητος ἀποχωρεῖται τὰς ἴδιότητας τῶν πραγμάτων, αἵτινες οὐδέποτε ἔλλείπουσιν ἀπὸ τῆς ἐποπτείας τῶν ἀντικειμένων. Ἐπειδὴ δικαίως ἡ τυπικὴ λογικὴ ταυτότης προσικονίζεται εἰς τὰντικείμενα, πάντοτε προσεπινοεῖται ἐν τῇ ἐφαρμογῇ πρὸς τὴν πραγματικότητα, συσχετισμένη πρὸς τὸν λογικὸν τύπον τοῦ περιορισμοῦ, μία ἐκ τῶν πραγματικῶν σχέσεων ἐκείνων, αἵτινες ἔχονται μενσαν ὡς βάσις τῆς ἐννοίας τοῦ περιορισμοῦ. Οὗτος αἱ σχέσεις τῆς αἰτιότητος καὶ τοῦ σκοποῦ εὑρίσκονται ἀναμέσον μορφῶν τῆς ἐποπτείας καὶ καθαρῶν λογικῶν τύπων. Αὗται εἶναι αἱ χρονικαὶ καὶ τοπικαὶ σχέσεις, καθ' ἃς προσεπινοεῖται ἡ στιγμὴ τοῦ λογικοῦ περιορισμοῦ.

3 Μεταβολαὶ καὶ συνθέσεις εἰς τὸν τύπον τῶν προκάστων.

Η γενετικὴ ἀλλιγλουχία τῶν διαφόρων τύπων τῶν προτάσεων, ἵδιως τῶν ἀρχικῶν καὶ μεταγενετέρων· ἕπτας δύναται νὰ διαπλάσσεται αὕτη ἐκ γλωσσικῶν τύπων καὶ διανοητικῶν σχέσεων· ἐνεργεῖ διηγεῖται ἐκ τῇ ἰκανότητι τῆς μεταβολῆς, ἢν ἐπιφέρει ἡ νόησις εἰς πάντας τοὺς τύπους τῶν προτάσεων. Η μετάβασις ἀπὸ τῆς περιγραφικῆς εἰς τὴν μερικὴν πρότασιν τῆς ταυτότητος δύναται νὰ συντελεσθῇ καὶ σήμερον ἀκόμη, προσδιδομένης εἰς τὸ ἀρχικόν ὡς ἴδιότητος νοηθὲν κατηγορούμενον ἀντικειμενικῆς σημασίας καὶ παραγομένης οὗτοι τῆς ὑπαγωγῆς στενωτέρας ἐννοίας περιλαμβανομένης εἰς εὑρυτέρινην ἐννοίαν. Ἐναντὶ τῆς περιγραφικῆς προτάσεως: «δ λειμὸν εἶναι πράσινος» ἴσταται ἡ ὑπαγωγικὴ πρότασις: «δ λειμὸν εἶναι πρασίνη ἐπιφέρειν». Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τοπικάς, ἵδιως δικαίως χρονικὰς σχέσεις διὰ λογικῆς ἐξαρτήσεως. Ήν τῇ ἔξῆς προτάσει: «εὐθὺς θταν αὐξηθῇ ἡ ἀτμοσφαιρικὴ στάσις, ἀνυψώνται δ ὑδραργυρος εἰς τὴν βιαρομετρικὴν στήλην» δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τὴν χρονικὴν σχέσιν διὰ τοῦ ὑποθετικοῦ συγδέσμου «ἔάν». Ἐν τέλει καὶ αὗται αὗται αἱ γενετικαὶ σχέσεις, μεταξὺ τῶν κυρίων τύπων τῶν προτάσεων, δύνανται νὰ παρασταθῶσι διὰ μετασχηματισμοῦ, εἰσαγομένου, ἐκεῖ ἕπον περιορισμοῦς καὶ ἀκολουθίας δύνανται ν' ἀντικατασταθῶσιν ἀμοιβαίως, τοῦ τύπου τῆς ταυτότητος, ἐκεῖ δὲ ἕπον δὲν δύναται νὰ συμβῇ τοῦτο, τοῦ τύπου τῆς ὑπαγωγῆς. Τοιουτορόπτως εἰς τὴν ἐπομένην πρότασιν: «τὰ τρίγωνα τὰ ἔχοντα τὸ αὐτὸν ἄφος καὶ τὴν αὐτὴν βίσσαν εἶναι ίσα» ἀνταποκρίνεται ἡ ὑπαγωγικὴ ἡ ἡ μερικὴ πρότασις τῆς

ταυτότητος : «τὰ τρίγωνα τὰ ἔχοντα τὸ αὐτὸν οὐφος καὶ τὴν αὐτὴν βάσιν εἶνε γεωμετρικὰ σχήματα τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας». Τούναντίον ἡ πρότασις : «ὅταν ἐν ἐλευθέρως αἰωρούμενον ἐκκρεμὲς μεταβάλλῃ τὴν κατεύθυνσιν τῆς κινήσεως αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸ ἥμίτονον τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους, τότε ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἄξονά της» δύναται πως νὰ παράσχῃ τὸν τύπον τῆς πλήρους ταυτότητος : «ἡ μεταβολὴ τῆς κατεύθυνσεως τῆς κινήσεως ἐνδεικνύεται αἰωρούμενον ἐκκρεμοῦς εἶνε ἀναγναία ἀκολουθία τῆς κινήσεως τῆς γῆς περὶ τὸν ἄξονά της». «Οσον δύμως ὠφέλιμοι εἰνει αἱ τοιούτου εἴδους μεταβολαί, ἕφε δον πρόκειται περὶ τῆς σαφοῦς παραστάσεως τῶν λογικῶν σχέσεων τῶν τύπων τῆς νοήσεως, τοσοῦτον ἀπατηλὴ δύναται νὰ εἶνε ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν, ὅταν αὗται, δπως συνέβη πολλάκις ἦδη, χρησιμοποιῶντας ἐσφαλμένως πρὸς ἄρσιν τῶν πραγματικῶν διακρίσεων τῶν προτάσεων, χάριν μιᾶς ἥκιστα σημαντικῆς ἐνότητος. Ἐν τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἑξέλιξιν, ἡν ἡκολούθησεν αὐτὴ ἡ νόησις, ἔγκειται κατὰ τὰς μνημονευθεῖσας μετατροπὰς ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὅτι ἡ μεταβολὴ δέον νὰ συντελήται συμφώνως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς πραγματικῆς καὶ οὐχὶ τῆς φαινομενικῆς Ἑξελίξεως. Δυνάμεθα νὰ μεταβάλλωμεν ἐκάστην περιγραφικὴν εἰς ὑπαγωγικὴν πρότασιν, οὐχὶ δύμως καὶ πᾶσαν ὑπαγωγικὴν πρότασιν εἰς περιγραφικήν. Ἐκάστη τροπικὴ ἡ χρονικὴ Ἑξαρτησις δύναται ν' ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ λογικοῦ περιορισμοῦ, εἰς τὴν θέσιν δύμως τοῦ τελευταίου τούτου δὲν πρέπει νὰ τίθενται ἀνεξετάστως αἱ προμνημονευθεῖσαι Ἑξαρτήσεις. Μόνον μεταξὺ τῶν προτάσεων τῆς ταυτότητος καὶ τῆς Ἑξαρτήσεως ἡ πρὸς μετασχηματισμὸν ἴκανότητος ἔχει διπλῆν διψιν. Καὶ ἀν ἀκόμη διὰ τοῦ τρόπου τούτου διαπλάσσονται, ὑπὸ τινας περιστάσεις, βεβιασμένοι τύποι, ἡ πρότασις τῆς ταυτότητος παραμένει ἀκριβὴς ἐν τῷ ὑποθετικῷ τύπῳ, δπως ἡ πρότασις τῆς Ἑξαρτήσεως ἐν τῷ τύπῳ τῆς ταυτότητος. Τοῦτο ἀποδεικνύει καὶ πάλιν τὸ ἀρχέγονον τῶν δύο θεμελιωδῶν τούτων τύπων τῆς νοήσεως. Ἐξ ὃν δ εἰς δύναται μὲν νὰ ὑποταχθῇ ὑπὸ τὴν αὐτήν, ὑφ' οὖν καὶ δ ἔτερος ἀφετηρίαν, οὐδέποτε δύμως δύναται νὰ καλυφθῇ ὑπὸ ταύτης πλήρως. Τοῦτο κατανοοῦμεν ἀμέσως, ὅταν ἀναπαραστήσωμεν ἐναργῶς διὰ λέξεων τὰς μεταβολάς, ἀς ὑφίσταται τὸ περιεχόμενον τῶν προτάσεων, ἵνα τοῦτο επαριμένη δρθὸν ἐν τῇ μεταφορᾷ αὐτοῦ εἰς τὸν νέον τύπον. Ἐὰν ἡ πρότασις τοῦ περιορισμοῦ : «Ἄν τὸ Α ὑφίσταται, ὑπάρχει καὶ τὸ Β» δηλοῦ μίαν μονομερῆ Ἑξαρτησιν,

δύναται αὕτη νὰ διεπικυρώῃ δι' οπαγωγῆς ή μεριμῆς ταυτότητος ὡς εἶδης: «Πᾶσαι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὑφίσταται τὸ Α, ἰσοῦνται πρός τινας περιπτώσεις, καθ' ἃς ὑφίσταται τὸ Β». Εἰδὼν τούναντίον η ἀντὴ πρότασις θέλῃ νὰ καθορίσῃ τὴν σχέσιν τῆς ἀμοιβαιότητος, η αὕτη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἐνικλάσσονται, η δὲ πρότασις λαμβάνει τὸν εἶδης τύπον: «εἰδὼν ὑπάρχη τὸ Α, ὑφίσταται καὶ τὸ Β, καὶ ἐν ὑφίσταται τὸ Β, ὑπάρχει καὶ τὸ Α». Η πρότασις αὕτη ἀνταπομορφύεται πρὸ τὴν εἶδης δικήν ταυτότητας: «Πᾶσαι αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὑφίσταται τὸ Α, ἰσοῦνται πρὸς πάσις τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς ὑφίσταται τὸ Β». Ενταῦθα η ταυτότητα δὲν σχετίζεται, κατ' ἀκολουθίαν, πρὸς τὸ Α καὶ τὸ Β λαρβανόμενα καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ὄρους τῆς υπέρβεβρος τῶν. Επομένως η ἐκφραστική αὕτη οὐδὲν ἔτερον δικοῖ εἶται τὴν εἶδης εξαρτησιν ἐν τῇ τοπικῇ, χρονικῇ η ὑποθετικῇ αὕτης μορφῇ. Η ἐκφραστική εἶδης εξαρτησιας μετηγένεται οὕτω τὸ τὴν μεταβληθεῖσιν πρότασιν πρὸ τέτερον τύπον.

Ἐνῷ αὕτη ἐν τῇ ἀρχαγόνῳ μορφῇ ὑποθετικῇ τὴν σύνδεσιν τῶν μερῶν τῆς προτάσεως καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν δρᾶται, ἐάν πράγματα περὶ μᾶς μονομεροῦς εξαρτησιας η περὶ ἕνὸς καθηρισμοῦ ἀμοιβαιότητος, περιλαμβάνει δ' ἀμφότερα ταῦτα ὡς μίαν ἀνέφραστον δευτερείουσαν ἔννοιαν, μετατρέπεται η δευτερείουσα ἔννοια αὕτη ἐν τῇ μεταβλητικῇ προτάσει εἰς κινήσειν ἔννοιαν. Τὸ αὐτὸν συμβιαίνει καὶ ὅσον ἀφορεῖ εἰς τὸν ἀντιστροφορούν τύπον τῆς μετατροπῆς. Η μερική ταυτότητας «τὸ Α εἶναι μέρος τοῦ Β» δύναται νὰ μεταβληθῇ ἐνταῦθα εἰς τὴν εἶδης πρότασιν τῆς εξαρτησιας: «εἰδὼν ὑφίσταται τὸ Α, ὑπάρχει καὶ τὸ Β», η δὲ δική ταυτότητας Α-Β ἀνταποκρύεται πρὸς τὸν καθηρισμὸν τῆς ἀμοιβαιότητος: «εἰδὼν ὑπάρχη τὸ Α, ὑφίσταται καὶ τὸ Β, καὶ ἐν ὑφίσταται τὸ Β, ὑπάρχει καὶ τὸ Α». Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τῶν δύο κινήσων μερῶν τῆς προτάσεως εἰς τὴν ἀπόδοσιν, Ενθα τὸ ἐκάστοτε ὑποκείμενον ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῆς διακινῆσης ἀντινυμίας. Καὶ η μὲν μερικὴ ταυτότητας ἐκδηλοῖται, ἐν τῷ θέματι τούτῳ, διὰ τῆς ἀπλῆς, η δὲ ὄλικὴ διὰ τῆς διπλῆς οπαγωγῆς, οἵτις εἶναι ἴσοδύναμος πρὸς τούτην. Εἰς βάρος τοῦ ἐκτοθίου τεθέντος κινήσου περιεχομένου τούτου τῆς προτάσεως λαμβάνεται πάλιν ἐνταῦθι μία αὐτονόητος δευτερείουσα πρότασις προεξέρχουσαν θέσιν. Πρόκειται περὶ τῆς προτάσεως ἐκείνης, οἵτις προσποθέτει τὴν δικινήσιν τοῦ Α καὶ τοῦ Β εἰς ἐκάστην σύγκρισιν τῶν ἔννοιῶν τούτων. Συμφένως πρὸς τὰ λεχθέντα, η μόνη πραγματικὴ σημασία τῶν ἐν λόγῳ

μεταβολῶν ἔγκειται ἐν τῷ ὅτι αὔται οὐδεικνύουσι τὴν ἐν τοῖς ἀρχικοῖς τύποις μὴ ἐκφραζομένην ἀλληλεπίδρασιν τῶν δύο κυρίων μορφῶν τῶν προτάσεων. Αὔται δεικνύουσιν, ὅτι πλησίον ἔκαστης ταυτότητος ὑπάρχει εἰς περιορισμὸς καὶ πλησίον ἔκαστου περιορισμοῦ μία μερικὴ ὥλικὴ ταυτότης, ως ἀνέκφραστος δευτερεύουσα ἔννοια.⁷ Εν μιᾷ περιπτώσει ἀγόμεθα εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἡ διάταξις τῶν ἔννοιῶν νοεῖται ως δρός τῆς σχέσεως της.⁸ Εν ἄλλῃ περιπτώσει ὅτι εἰς ἔκαστον δρόν ἀνταποχρίνεται μία εἰς τὴν ἐπανάληψιν συνυπαρχόντων γεγονότων ἀφορῶσα σχέσις, ἥτις μόνον ἐν τινι μερικῇ ἢ ὥλικῇ προτάσει ταυτότητος δύναται νὰ παρασταθῇ.

Ἐκάστη πρόδος τοῦ πνεύματος ἀπὸ συγκεκριμένων εἰς ἀφηρημένους τύπους, ἥτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ γενέσει τῶν προτάσεων τῆς συναφείας καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς ἀπλῆς ἐποπτείας οὐδαιριῶς δύναται, καὶ ἵδιως ἐπ’ οὐδενὸς πεδίου, ἀφορῶντος εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν τοῦ περιεχομένου τῆς ἐμπειρίας, νὰ καταστήσῃ ἥμας ἱκανοὺς ν’ ἀποβάλωμεν τοὺς ἀρχικοὺς τύπους τῆς νοήσεως. Απὸ πρώτης ἀφετηρίας, ἡ ἐποπτεία ἥμῶν, ἡ σχετιζομένη πρὸς τὴν διαδρομὴν τῶν φαινομένων τοῦ περιβάλλοντος ἥμας οὐδαμού καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων τῶν ἀντικειμένων ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπὶ τῆς νοήσεως ἥμῶν ἐπίδρασιν. Οὕτως ἐκάστη αἰτιῶδης σχέσις περιλαμβάνει ἐν ταύτῃ καὶ μίαν χρονικὴν σχέσιν, ἐκάστος δὲ καθορισμὸς στηρίζεται ἐπὶ τῆς διακρίσεως τοῦ ἀντικειμένου ἀπὸ τῶν ἴδιοτήτων αὐτοῦ. Συνεπείᾳ δὲ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης ἀλληλεπιδράσεως μεταξὺ τῆς συγκεκριμένης καὶ τῆς ἀφηρημένης νοήσεως, διαπλάσσονται ἀφ’ ἔωντῶν προτάσεις **μικτῆς** φύσεως, ως ἀνάλογα μέσα ἐξωτερικεύσεως τῶν ἐκ τῆς ἐποπτείας διαμορφουμένων ἔννοιῶν. Η σχέσις τῶν ἀφηρημένων προτάσεων τῆς συναφείας πρὸς τὰς σχέσεις τῆς ἐποπτείας καταφαίνεται δμως εἰς τὰς **συμπτύξεις** ἐκείνας **διανοήσεως**, ἐφ’ ὃν ἐρείδεται ἡ γένεσις τῶν εἰς τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου ὑπαγομένων δυαδικῶν κατηγοριῶν ἐκείνων, τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ κατηγορουμένου, τοῦ δῆματος καὶ τοῦ ἀντικειμένου.⁹ Εκαστος τῶν συνδέσμων τούτων ἰσοδυναμεῖ πάλιν, ἀπὸ λογικῆς ἀπόψεως, πρὸς τινα πρότασιν.

Αποσπώμενον τοῦ εἰς δὲ ἀνήκει συνδέσμου τὸ οὖσιαστικόν, ἥτοι τὸ ἀντικείμενον, μεταβάλλεται εἰς ὑποκείμενον, τὸ δὲ κατηγόρημα, ἥτοι τὸ δῆμα, εἰς κατηγορούμενον αὐτοτελοῦς προτάσεως.¹⁰ Λλλ’ ὑπὸ τοὺς δύο τούτους λίαν σημαντικοὺς τύπους τῆς συμ-

πτύξεως, ὁ τελευταῖος μνημονευθεὶς ἀνταποκρίνεται, συνεπείᾳ τῆς ὑγιατικῆς φύσεως τοῦ προιώπτοντος κατηγορούμενου, πρὸς περιγραφικὴν πρότασιν, καὶ ἐπομένως ἀνίκαι ὅτος κατὰ πανόνα εἰς τὰς περιγραφικὰς προτάσεις. Πρὸς τὸν σύνδεσμον τοῦ ὕγιατος καὶ τοῦ ὑποκειμένου συγγενεύουσιν ἔπιστις οἱ ἔξωτερικοὶ ἔκενοι συνδετικοὶ τύποι δύο ἐννοιῶν ἀντικειμένων, αἵτινες συνδέονται πρὸς ἄλλιας διά τινας τοπικοῦ ἢ χρονικοῦ παρεμπίπτοντος προσδιορισμοῦ, ἐκφερομένου ὑπό τινος σχετικῆς προθέσεως. Ἐπὶ τῆς προθέσεως ταύτης στηρίζεται καὶ τις μὴ ἐκπεφρασμένος ὕγιατικὸς τύπος, δι’ οὗ συντελεῖται ἡ σύμπτυξις τῶν περιγραφικῶν προτάσεων. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἔξης ἐννοια: «**πτηνὸν ἐστὶ τοῦ δένδρου**», περιλαμβάνει τὴν τῆς στάσεως, ἢ δὲ ἐννοια: «**δέδες ἐκ τῆς πόλεως**» τὴν τῆς πόρεας. Η συγχένεια τοιούτων τοπικῶν καὶ χρονικῶν προσδιορισμῶν μετὰ τῆς λογικῆς σχέσεως τῆς ἔξαρτήσεως ἔγκειται πάλιν ἀνταῦθα ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, ὅτι ἡ τελευταῖα αἵτινη δύναται, κατὰ τὸν αὐτὸν ἀλογιζόμενον τρόπον, ν’ ἀφομοιωθῆναι ἐν τίνῳ συμπτύξεως ὑπό τινος συνθέτου προτάσεως. Συγχρόνως ἡ μεταξὺ τῆς ἐπιστείας καὶ τῆς ἐννοίας ὑφισταμένη ἐνότης συνάγεται ἀνταῦθα ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ πρὸς δῆλωσιν τῶν τοπικῶν καὶ χρονικῶν σχέσεων χρησιμοποιούμεναι προθέσεις ἐκφράζουσι τὴν αὐτίνην καὶ τὴν ἀκολουθίαν, τὸ εἶδος καὶ τὸν τρόπον, τὸν τρόπον καὶ τὸ μέσον. Τὰς ἔξης ἐστὶ παραδείγματι προθέσεις, ἐκ, ἐν, μετά, πρὸς, μεταχειρίζομεθα τόσον πρὸς δῆλωσιν τοπικῶν καὶ χρονικῶν, ὃσον καὶ ὑποθετικῶν προσδιορισμῶν. "Οτι ἡ ἀρχικὴ σημασία τῶν μνημονευθέντων τούτων μερῶν τοῦ λόγου εἶναι ἀπολύτως συγκεκριμένη, δεινονύει ἡμῖν ἐναργέσταται ἡ γλωσσικὴ ίστορία τῆς ἔξελλεως τῶν ἐν λόγῳ προθέσεων, ἐν ταῖς βεβιασίοις δὲν δινάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν τὴν προτεραιότητα τῆς συγκεκριμένης σκέψεως, ἵνευ παρεμβάσεως τῆς ἀφηρημένης νοήσεως εἰς τὰς ἐκ τῆς συγκεκριμένης νοήσεως ταύτης διαμιρρωθείσις ἀρχικὰς προτάσεις. "Οθεν ἡ ἔξελλεις τῶν λογικῶν τῆς ἔξαρτήσεως ἐννοιῶν δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς νέον τι γεγονός, ἀλλ᾽ ὡς ἀπλοῦς χωρισμὸς ἀπὸ τῶν διαφόρων σχέσεων τῆς συγκεκριμένης νοήσεως, πρὸς ἀλλοιούς στενότερα συνεδέοντο αἱ εἰρημέναι ἐννοιαι αὗται. "Ο χωρισμὸς ἡμιῶς οὗτος ἐγένετο ἐπ’ ἀγαθῷ τῶν τε προτάσεων τῆς συγκεκριμένης νοήσεως καὶ τῶν προτάσεων τῆς συναφείας τῆς καθηματικῆς ἀφηρημένης νοήσεως. Διότι, ἐν ἡ ἀρχέγονος νόησις δὲν δύναται ν’ ἀπαλλάξῃ τὰς ἐννοίας ἀπὸ τῶν ἐν αὐταῖς ἐμφιλοχωρούντων στοιχείων τῆς συγκεκριμένης ἐπιστείας, ἀδυ-

νατεῖ δῆμος καὶ νὸς ἀπομακρύνῃ πάλιν ἀπὸ ταύτης πάντα τὰ φηρημένα στοιχεῖα, ὃν οἱ δροὶ τῆς γενέσεως ὑπῆρχον ἥδη εὑθὺς ἔξ-ἀρχῆς ἐν τῇ συγκεκριμένῃ ἐποπτείᾳ ταύτῃ.

Ἐναντι τοῦ ἀντικειμενικοῦ τύπου τῆς σχέσεως τῶν ὅηματικῶν ἐννοιῶν καὶ τοῦ συγγενοῦς αὐτῷ ἔξωτερικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ οὖσιαστικοῦ διὰ τοπικῶν καὶ χρονικῶν συνδέσεων πρὸς ἄλλας ἐννοίας ἀντικειμένων, ἵσταται, ως κατ' οὖσίαν διάφορος, ὁ ἔσωτερικὸς ἐνεῖνος ὑπὸ μορφὴν κατηγορήματος προσδιορισμός, ὃς τις προσδίδει λεπτομερέστερόν τε χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, χωρὶς νὰ εἴνει διὰ τοῦτο ἀναγκαία ἥτις ἴδιαιτέρα διατύπωσις τῆς σχέσεως.⁶ Η σύνδεσις αὕτη εἶνε, κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις, ἥτις διατύπωσις περιγραφῆς τινος, ἢτις οὖσα προηγουμένως αὐτοτελῆς πρότασις γίνεται, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λογικῶν κανόνων, μέρος ἐτέρας τοιαύτης. Δυνάμει τῆς εἰρημένης σχέσεως τῆς περιγραφικῆς προτάσεως πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ προσδιορισμοῦ, μορφοῦται ὁ ἔσωτερικὸς κατηγορηματικὸς τύπος τῆς συναφείας, ὃς τις ἀπὸ γραμματικῆς ἀπόψεως ἐκφέρεται διὸ ἐπιθέτου ἥτις διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἴσοδυναμούσης γενικῆς πτώσεως, εἰσαγομένης εἰς τὰς ὅλικὰς ἥτις μερικὰς προτάσεις τῆς ταυτότητος, ως παρεμπίπτον συνθετικὸν μέρος τούτων.

4. Περὶ ἀρνήσεως.

Ἐκτὸς τῶν μέχρι τοῦδε μνημονευθέντων τύπων διανοίσεως: οἵτινες ἀπορρέουσιν ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ ἴσχυόντων ὅρων τῶν παραστάσεων καὶ τῶν ἐπ^τ αὐτῶν ἐρειδομένων σχέσεων τῶν ἐννοιῶν, ὑπάρχει ἴδιαιτέρα τις μορφή, ἢτις ἔχει κατ' οὖσίαν ἄλλοιαν καταγωγήν. Η νέα αὕτη μορφὴ τῆς νοήσεως καλεῖται ἀρνήσεις. Αὕτη διαφέρει πάντων τῶν ἥδη ἐκτεθέντων θετικῶν συνδέσμων τῶν παραστάσεων κατὰ τοῦτο, ὃτι δὲν πηγάζει ἔξι ὀρισμένων τινῶν σχέσεων τῆς συγκεκριμένης ἀμέσου ἐποπτείας, ἀλλ^τ ὃτι ἔχει τὴν βάσιν αὗτῆς ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως τῆς ἥμετέρας διανοήσεως, τῆς διεπούσης ἐν γένει τὸν προσδιορισμὸν τοιούτων σχέσεων. Τοιουτορόπως ὁ τύπος τῆς ἀρνήσεως ἀποδεικνύει, ὃτι αἱ ἐνέργειαι τοῦ πνεύματος, ὃσον καὶ ἀν καθορίζωνται ὑπὸ τῶν πραγματικῶν ἴδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων, δὲν πραγματοποιοῦνται ἐν τούτοις εἰμὴ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς βουλήσεως τοῦ νοοῦντος. Μόνον δὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὸν λόγον, διὸ διν δυνάμεθα νὰ μὴ προβαίνωμεν εἰς ὀρισμένην τινὰ ἐνέργειαν τῆς